

ŠIMÁKOVÁ SPEVÁKOVÁ, Marína, ed.:
PREKLAD VO VÝSKUMOCH VOJVODINSKÝCH
SLOVÁKOV. Nový Sad: Univerzita v Novom
Sade, Filozofická fakulta, 2023. 119 s.

Nina Podmanická

DOI: <https://doi.org/10.31577/slovlit.2023.70.6.13>

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-2557-8363>

Elektronický zborník *Preklad vo výskumoch vojvodinských Slovákov* je výsledkom spolupráce siedmich vedeckých pracovníkov Oddelenia slovakistiky Filozofickej fakulty Univerzity v Novom Sade: Anny Makišovej, Adama Svetlíka, Jasny Uhlárikovej, Zuzany Týrovej, Daniely Marčokovej, Anny Margaréty Lačokovej a Maríny Šimákovovej Spevákovej, ktorá bola zároveň editorkou publikácie. Úvod publikácie naznačuje široký cieľ: sumarizovať myslenie o preklade vojvodinských Slovákov a konfrontovať ho so súčasným myslením o literatúre, literárnej vede a jazyku – zborník síce tematicky zastrešuje problematika prekladu zo srbčiny do slovenčiny a naopak, no jednotlivé texty pokrývajú výskumne rozmanité témy. Dotýkajú sa tak otázok umeleckého prekladu, ako aj legislatívnych rámcov prekladu webových stránok štátnych inštitúcií vo Vojvodine.

Publikáciu otvára štúdia A. Makišovej, ktorá sa venuje prekladom vybraných učebníc zo srbského jazyka do slovenčiny. Výber učebníc pre reprezentatívnu vzorku autorka adekvátne zdôvodňuje. Medzi dôvody zaradenia toho ktorého titulu uvádza jednak osobný záujem o texty, ktoré učebnice prinášajú, jednak praktické prekážky, ktoré jej zabránili urobiť inú selekciu. Pri posudzovaní prekladov

venuje pozornosť samotným prekladateľom – ich osobným skúsenostiam, odbornej úrovni, prihliada na časový aspekt (časová tieseň bráni prekladateľom podať dostatočný výkon napríklad pri dohľadávaní a overovaní informácií). Analýza materiálu je systematická a dôkladná. Dôsledne pracuje so slovníkmi, príklady, ktoré uvádza, sú dostatočné, a pozorovania, ktoré prezentuje, zaujímavé (jej pozornosti neunikli nejednotné údaje napríklad pri zápise mien panovníkov). Pri skloňovaní mien zakončených na -os/-es/-us A. Makišová uvádza, že je problematické orientovať sa podľa slovníka, v ktorom sú tieto mená zapísané v nominatíve. Zrejme by bolo vhodné uviesť elektronickú jazykovú poradňu, ktorá slúži ako spoľahlivý doplnok slovníkov a pravidiel slovenského jazyka: stále existujú problémy, ktoré sa v nej dohľadať nedajú, no riešenie tejto konkrétnej otázky je dostupné. Zdrojom, z ktorých prekladatelia môžu čerpať, venuje A. Makišová osobitnú pozornosť. Spomína (ne)spoľahlivé elektronické zdroje aj zdroje, ktoré sú síce obsahovo relevantné a odborne na vysokej úrovni, no jazykovo nedotiahnuté (nachádzajú sa v nich gramatické chyby a nejednotné zápisy). Upozorňuje tiež, že elektronické zdroje sú síce ľahko dostupné a široko využívané, no infor-

768 mácie, ktoré čitateľom poskytujú, nemusia byť vždy relevantné či rovnocenné. Napríklad do slovenských prekladov srbských učebníc sa nedostali QR kódy, žiaci so slovenskou verzou učebnice teda nemajú prístup k rovnakým informáciám ako žiaci používajúci rovnakú učebnicu v srbskom jazyku.

A. Svetlík venuje pozornosť slovenskej próze prelomu 20. a 21. storočia v srbskom preklade. Zaujímavý je postreh, že za veľkým počtom slovenských kníh preložených do srbčiny je zrejme finančná podpora, ktorú vydavateľovi, prekladateľovi i autorovi poskytujú slovenské inštitúcie, napríklad SLOLIA, nie záujem srbskej verejnosti o slovenskú literatúru. Upozorňuje síce, že tento záver je špekulatívny (neexistujú záznamy o počte predaných prozaických kníh preložených zo slovenčiny do srbčiny), no zároveň podotýka, že literárnokritická recepcia textov slovenských autorov je nízka. Tento fakt by mohol teoreticky ilustrovať nízky záujem srbskej kultúrnej verejnosti o slovenskú prózu. Štúdia je zameraná na preklad slovenskej prózy, no v prvej kapitole A. Svetlík poskytuje čitateľovi kontext aj prostredníctvom krátkeho exkurzu do prekladu poézie. Dráma zostáva opomenutá – nevedno, či zo strany autora, či preto, že zo slovenčiny do srbčiny nebol preložený žiadny dramatický text, respektíve iba zanedbateľný počet.

Prekladu frazém sa venuje J. Uhláriková. Začína zoširoka: vysvetľuje vzťahy medzi kultúrou, jazykom a prekladom, krátko približuje frazeológiu ako vednú disciplínu. Štúdia je vďaka tomu prehľadná a kohézna, tvorí samostatný pútavý úvod do prekladu frazém, čitateľom poskytuje základné informácie o ekvivalencii frazém, vďaka obsiahlym príkladom je zrozumiteľná a ľahko sa v nej orientuje. Zaujímavá je pasáž venovaná somatickým frazémam, konkrétne frazémam, ktoré v srbčine obsahujú lexému líce. J. Uhláriková na početných príkladoch ilustruje komplikácie, ktoré sa pri preklade frazém s lexémou líce môžu vyskytnúť, menovite v prípadoch, kde sa používa vo svojom druhom význame – ako česť, poctivosť, pýcha. V závere ponúka možnosti

ďalšieho výskumu zahŕňajúce lingvokulturologické a translátologické hľadiská.

M. Šimáková Speváková porovnáva preklady intertextov v dielach dvoch postmoderných autorov – Pavla Vilikovského a Vífazoslava Hronca. Na úvod vysvetľuje pojmoslovie, s ktorým pracuje, charakterizuje postmodernú literatúru, a čitateľa tak organicky uvádza do problematiky. Opiera sa primárne o teóriu metakomunikácie Antona Popoviča, teoretický základ jej však poskytujú aj Dionýz Ďurišin, Bogumila Suwara a iní. Výskumnú pozornosť venuje textom *Posledný kôň Pompejí* P. Vilikovského a *Pán vzduchu a kráľov syn* od V. Hronca. Pri Hroncovom diele usudzuje, že v najlepšej pozícii je čitateľ z Vojvodiny, ktorý sa bude lepšie orientovať v reáliách a kulturologických pojmoch a špecifikách. Pre čitateľa zo Slovenska môže byť podľa nej problematiku vytvoriť si vlastné významové siete v konfrontácii s kulturologickými alúziami.

Krátka štúdia Z. Týrovej *Preklady webových stránok štátnych inštitúcií vo Vojvodine do slovenčiny* na úvod predostiera legislatívne pozadie garantujúce prístup k informáciám v slovenskom jazyku, ktoré je pri administrácii webových stránok systematicky ignorované. Konštatuje, že len niektoré inštitúcie majú svoje stránky preložené do slovenčiny, navyše veľká časť z nich neúplne. Ďalším problémom je nevyhovujúca jazyková korektnosť prekladov. Nie je postačujúce uspokojiť sa s tým, že preklad existuje, ak nie je dostatočne presný, respektíve vyvoláva nedorozumenia v komunikácii so štátnymi inštitúciami. Rozsah problémov je široký: na jednej strane stoja preklady, ktoré by si vyžadovali jemnejší jazykový cit (napríklad nevhodné použitie slova „prehľadávanie“ namiesto „vyhľadávanie“, príznaková formulácia „výber jazyka“ namiesto „voľba jazyka“), na druhej strane škály sú prípady, v ktorých zostáva časť informácie zamlčaná alebo nepresná. Ako príklad autorka uvádza nesprávny preklad srbského slova „vozidlo“ na „auto“. Príspevok zakončuje stručnými praktickými odporúčaniami aj odkazom na publikáciu Márie Myjavcovej.

D. Marčoková približuje osobné skúsenosti s výzvami, ktoré ponúka preklad kanonických vizitácií slovenských vojvodinských evanjelických cirkevných zborov z latinčiny do slovenčiny. Opisuje ťažkosti, ktoré sa spájajú s čítaním starých rukopisov, kladie dôraz na dôslednosť prekladateľa, ktorý musí prihliadať na rozdiely v cirkevnej terminológii kanonických vizitácií a terminológii klasickej latinčiny. V texte odôvodňuje voľby, ktoré pri preklade urobila. Na základe jej argumentácie sa zdajú adekvátne: v lexikálnej rovine preferovala slová, ktoré sú z dnešného pohľadu často považované za archaické, napríklad žalár (namiesto väzenie), richtár (namiesto starosta), pilný (namiesto usilovný). Zároveň odôvodňuje svoju voľbu ponechať v preklade niektoré menej zrozumiteľné lexikálne jednotky a vysvetliť ich čitateľovi v poznámkovom aparáte, respektíve rozhodnutie vynechávať/ponechávať prívlastok „slávny/slávna“ v závislosti od kontextu.

Zborník uzatvára štúdia A. M. Lačokovej, ktorá sa rozhodla v rámci kontrastívnej analýzy prečítať niekoľko básnických zbierok Zdenky Valentovej Beličovej. Predmetom výskumu boli dvojjazyčná srbsko-slovenská zbierka *ETERIZACIJA van konTEKSTa/ÉTERIZÁCIA mimo konTEXTu* (2018), srbská zbierka *APO-*

KRYFY PODĽA LILIT a iné zatratenia (2020) a slovenská zbierka *APOKRYFY PODĽA LILIT a iné zatratenia* (2020). Medzi srbskými a slovenskými básňami zaznamenala A. M. Lačoková sémantické a štylistické posuny. Niektoré zdôvodňuje technickými komplikáciami (napríklad preklepy), iné tvorivým princípom autorky. Zaujímavý je aspekt prototextu, o ktorom autorka uvažuje. Prichádza k záveru, že napriek dominantnej pozícii srbských básní ich nemožno vo všetkých prípadoch pokladať za prototexty, dokonca je možné, že slovenské a srbské básne vznikali paralelne.

Zborník poskytuje cenný náhľad do rôznych oblastí prekladu. Pri prekladoch môže dôjsť k obohateniu, no, ako upozorňujú viacerí autori vo svojich štúdiách, často aj k okliešteniu informácií, ktoré sa k čitateľovi dostanú. Niektoré sa priamo týkajú prekladu (nedostupné dokumenty na webových stránkach, nesprávne či nepresné informácie), iné hraničia s neobľúbivosťou či nevyšímavosťou prekladateľov. Aj preto viacerí autori zborníka zdôrazňujú potrebu systematickej a dôslednej prekladateľskej práce. Dôležitá je však aj edičná práca, v tomto konkrétnom prípade čítanie zborníka sťažujú napríklad nedôsledne uvádzané úvodzovky, pre ktoré je ľahké stratiť orientáciu v texte a v citátoch.

Mgr. Nina Podmanická
Katedra estetiky
Filozofická fakulta Univerzity Komenského
Gondova 2
811 09 Bratislava
Slovenská republika
E-mail: podmanickanina@gmail.com